

בסודיות גמורה: הצצה לאופן שבו מקבלים שופטי העליון את ההחלטות

הוויכוח העז בציבור סביב השינויים במערכת המשפט העלה תהיות בקרב רבים כיצד מתקבלות הכרעות שיפוטיות • לקראת הדיון התקדימי בבית המשפט העליון על ביטול עילת הסבירות, שוחחנו עם בעלי תפקידים בעבר כדי לשפוך אור על ההליך

[נטע סרוסי](#) עוזדכן: 11.09.2023, 15:13 **גלובס**

השבוע יקיים בית המשפט העליון דיון תקדימי. מעבר לגודלו של ההרכב, שיכלול לראשונה את 15 שופטי המשכן, יידרשו השופטים, גם כן לראשונה, לקבוע אם ניתן להגביל את אפשרותם להושיט יד לציבור במקרים שבהם הם סבורים שהשלטון כשל. על השאלה אם ניתן בנסיבות חריגות לפסול חוק יסוד השיבו כבר חלק מן השופטים בחיוב, אולם האם שיקול־דעת שיפוטי הוא בכלל דבר שאפשר להגביל? נניח ששופט רואה לנגד עיניו דבר מה שהוא סבור שפסול, האם ידיו יכולות להיות כבולות מלטפל בו? על כך טרם ניתן מענה.

סימני השאלה הרבים לקראת הדיון והלך־הרוח הציבורי הסוער סביבו נוגעים גם לשאלה איך בעצם מתקבלות הכרעות בערכאה השיפוטית העליונה בישראל. ראיון שקיים שופט שכיהן בבית המשפט בעבר, וכן שיחות עדכניות עם בעלי תפקידים אחרים שעבדו בבית המשפט, שופכים אור על הרגעים שבהם גורלות נחתכים.

למה דווקא כעת העוזרים לשעבר מדברים?

המראיינים בכתבה הזו לרוב לא מתראיינים. מה בכל זאת גורם לעוזרים משפטיים לשעבר לחרוג ממנהגם? "יכול להיות שזו טעות לדבר גם עכשיו", מודה עוזר משפטי לשעבר בבית המשפט העליון. "אבל אנחנו בעידן של תאוריות קונספירציה. אני לא חושב שהיה נכון לדבר על תהליכי העבודה בבית המשפט העליון, אלמלא היינו מגיעים למצב של הדלפות מגמתיות והפרחה של כל מיני תאוריות שאף אחד לא יכול לאשש, אבל גם לא להפריך כי לא מדברים.

"יכול להיות שמה שצריך לעשות זה לדבר רק דרך פסקי הדין כמו שעשו כל השנים, אבל חלק מהמוטיבציה שלי לדבר על זה, היא דווקא כדי לבוא ולהגיד: בסוף יש אנשים שעושים עבודה מסוימת, והעבודה הזו צריכה להיעשות בתנאים סטירליים. לא בגלל שיש פה 'ממשלת צללים' שכולם רוצים להסתיר איך היא עובדת, אלא כי יש היגיון בכך שלחצים פוליטיים ותקשורתיים לא ישפיעו על החלטות שיפוטיות. אין הרבה זירות היום שאפשר לנהל בהן הליך בלי קקופוניה תקשורתית, בלי ספינים ובתנאי ודאות מינימליים. בבית המשפט זה עדיין מתאפשר. אבל זה מתאפשר במידה רבה בגלל שהשופטים והאנשים שעובדים איתם לא מדברים מחוץ לפסקי הדין".

"שופט צריך להגיע לאולם כשהוא די 'אפוי'"

מרביתם המוחצת של התיקים שנדונים בבית המשפט העליון הם כלל לא תיקים עקרוניים. על־פי הדוח השנתי של הנהלת בתי המשפט לשנת 2022, רק 14.8% מן התיקים שנפתחו באותה שנה היו עתירות לבג"ץ, וגם מקרבן הרוב נגע למקרים קונקרטיים שבהן אזרח טוען שנפגע מהמדינה באופן אישי. ביטול רישיונות או אי־קבלה למוסדות חינוך מיוחד הם רשימה

חלקית בלבד של נושאים שמעסיקים את שופטי בית המשפט העליון, ואלה רק התיקים שנסבים על הקשר של אדם עם המדינה.

למעשה, רוב התיקים בבית המשפט העליון כלל לא נדונים בידי הרכבים. שני שלישי מן התיקים, כך עולה מאותו דוח, נדונים ומוכרעים על-ידי שופט אחד. "אם אנשים היו יודעים כמה זמן שופטי העליון מכלים את זמנם על הבנת ההבדל שבין הדבקת אריחים להדבקה ברטוב, כל ההסתכלות על המערכת הייתה שונה", טוען עוזר משפטי אחר שעבד לשעבר בבית המשפט העליון.

כאשר תיק בכל זאת מגיע להרכב, למשל אם מדובר בערעור על בית המשפט המחוזי או כאשר הוחלט שלא לדחות על הסף עתירה לבג"ץ, נבנות גם הדינמיקות בין השופטים. השופטים, בהרכב רגיל או מורחב, מקבלים את התיקים ללשכותיהם. בשלב הזה גם מתחילה הלמידה שלהם על-ידי השופט וצוותו. "הם לא באים לדיון 'עלא בח'טי'", מסביר עוזר משפטי אחר לשעבר. "העוזרים והמתמחים קוראים את כל החומרים, מסכמים אותם, קוראים עוד, ואם יש להם שאלות, הם ממשיכים לבדוק".

בשלב הזה, יש להם לרוב גם אינטואיציה. "שופט שלא גיבש את דעתו על התיק לפני שהגיע לאולם, הוא שופט לא התכוון לתיק כראוי", טוען עוזר משפטי לשעבר. "כמובן שכולם בני אדם, ויכולות לקרות טעויות, אבל אתה אמור להגיע לאולם כשאתה כבר די 'אפוי'".

בהתאם לכך, מסבירים אותם עוזרים משפטיים לשעבר, גם הדיון בעל-פה נועד בעיקר כדי לתת לצדדים להשמיע את קולם, וכדי לחדד שאלות שנותרו פתוחות. העיקר, נטען, הוא בטיעונים בכתב.

לכל שופט יש קול אחד

לכל אחד מהשופטים, מדגישים מספר עוזרים משפטיים לשעבר, יש שיקול-דעת עצמאי מלא בישיבות, באולם, בכל צמתי קבלת ההחלטות ובפסק הדין הסופי. "לכל אחד יש קול אחד", מסביר אחד מהם. קולם של הנשיא או הנשיאה המכהנים אינו שווה יותר מזה של אף שופט אחר. ואכן, נשיאת בית המשפט העליון, השופטת אסתר חיות, כבר מצאה את עצמה בדעת מיעוט. כך למשל בעניין מצפה כרמים, או ביחס [לאפשרותה של חברת הכנסת לשעבר היבא יזבק להתמודד בבחירות הכלליות](#).

"אני מעולם לא נתקלתי בלחץ שהפעילה הנשיאה חיות על מישהו מהשופטים שלא הסכים אותה", מספר עוזר משפטי לשעבר. "יכול להיות ויכוח, וכאשר שופט מתווכח על תיק שהוא חושב שהוא קריטי, יכול להיות שהוא ינסה מאוד לשכנע. זה לחץ? אני לא חושב".

ישיבות נעשות ככלל לקראת הדיונים באולם, ולעתים גם לאחריו. כפי [שנכתב בעבר בגלובס](#), נשיא בית המשפט העליון לשעבר, השופט אהרן ברק, סיפר בספר "עושה הכובעים, דין ודברים עם אהרן ברק" כי "אחרי שגומרים לשמוע את הצדדים, מיד הולכים להתיעצות. לפעמים עושים זאת למחרת. ואז כל אחד מביע את עמדתו. באמריקה יש סדר בהבעת הדעה, מהאחרון בוותק לוותיק ביותר. אצלנו אין סדר קבוע, מדברים לפי סדר הישיבה. מביעים עמדה ומתווכחים אחד עם השני, מנסים לשכנע, במגבלות הזמן. כשנגמר

הזמן, אז אם לא גמרנו עוד לדון, קובעים עוד ישיבה, כדי שכל אחד יוכל להביע את עמדתו, לנסות לשכנע את חברו".

מה שכן - ועל כך מעידים רבים - ההתייעצויות בין השופטים הן סודיות. "אין כלל כתוב כזה, אבל אני לא זוכר שום מקרה שבו שופט שעבדתי איתו חשף מה היה בישיבה", מספר עוזר משפטי לשעבר. בטח, הוא אינו היחיד שמדגיש, מידע שכזה אינו מועבר לגורמים מחוץ לבית המשפט.

כעת, כאשר מקורב לשופט יוסף אלרון טען בפני "ישראל היום" כי האחרון שיתף אותו בדברים שנאמרו בישיבת שופטים שעסקה ב**[בג"ץ פשרת האוזר](#)**, עוזרים משפטיים לשעבר מעריכים כי שופטים יפסיקו לדבר בפורום הזה בחופשיות. זאת, בין אם המקורב טען אמת - ובין אם לא.